

S w ě t o z o r,

nehylaciněgšj spis obrázkowj k rozššřenj užitečných známostj
pro Čechy, Morawany a Slováky.

Číslo 10.

Wychází každou sobotu.

1854.

Zvonice „Svatý Belák“ w Zwettlě.

Zvonice „Zwan Beliký“ w Moskwě.

Moskwa, první hlavní a druhé sjelelní město rúské, u samého stolu řek Moskwy a Nehliny, na několikero nepatrných pahorcích w prostranstvím, tak řečenými vrabími horami otočeném, a dolů přečasně a malebně rozloženém, gaf starobylostj tak i welikostj swau mezi nepochybnějši města Evropy nassj přinálejší.

Počátek města tohoto, galo téměř wšech gíných genu podobných, kryje se w nepohodlném řeru dáwnowělosti. Letopisy wyprawují, že ge l. 1147 wstawěl weliký kníže ruský Jurij Wladimiriowič Dlawhoruký, syn slawného welikého knížete ruského Wladimira Wsewladowiče Monomacha, t. nepochybně gen znoum wstawěl, dřewnj tam býwalé městečko rozšířil a okráslil. Stolicj čili sjelelním welikého knížetstwj ruského stala se Moskwa na počátku 14ho stoletj, t. léta 1304, za panování welikého knížete Jurije Danilowiče, wnuka Alexandra Newského. W prugitj času tak se rozšířila a zrosla, že 1¹/₂ míle zděl, 1 míli zšířil a 5 míl w obvodu držela, přewyšujíc w tomto ohledu, co do prostranstwj, wšecha ostatnj města Evropy, a gšanci na čtvero hlavnjch částek, gmenowaných Kreml t. pewnost (slovoce tatarské), Kitaj hrad t. čínský hrad (podobě gíných střednj hrad), Bělehrad a Zemnj hrad, s přemnohými předměstjmi, rozdělena. Dalším rozšířením gegmů meze položilo předewšim přenesením cisárského sídla do nedáwno předtjm od Petra Welikého založeného Swato-Petrohradu (1709), potomně pak bezpříkladný w dějinách oheň w čas wpádu Francouzů r. 1812, gijnz téměř celé toto prastaré a přebohaté město popelem a rumem lehlo (14—20. Září), tak že z 10,000 domů a stavenj gen 2,625 neporušených zůstalo.

Po wypuzení nepřitele z wlasti Moskwa brzo we krásnějšim a uhlavnějšim způsobe ze hrobu a rozwalin powstawati počala, bywšj předtjm hrubě nepravidelně stavená. Tuto dobu w nj zase, mmo gij nahore gmenované čtyry hlavnj částky wnitrního města, 11 předměstj, a wesměs 9500 domů, 300 chrámů, obywatelů pak přes 300,000 se počítá.

Moskwa gest sídlo hlavnjho wogenšého ředitelstwa Belikoruška, metropolity, bohomyšedě a lékařské akademie, uniwersity l. 1755 založené, l. 1803 obnovené (l. 1830 s 890 posluchači), mnoha učejch společeností a gíných dobré wlasti zaměřujících gebnot. Totikž i sídlo a takřka střed celého wnitrního obchodu a fupectwj zde gest, an w samém městě přes 300 fabrik (towáren) se počítá; mnohem wšak wětšj gich počet gest w okolnjch, wesměs nad mjrů žamožnjch wesnicích.

Kreml čili pewnost, gegjžto hlavnj část Rápoleon byl roztrýsal, také nynj dokonale opraven a fu předestě nádhernosti své přinawrácen gest. Gestit to nepravidelně tříhranný kamenný hrad, na témž samém místě, kde l. 1300 kníže Danilo Alexandrowič, syn welikého knížete Alexandra Newského, pomenwě dřewěnj byl wstawěl, od welikého knížete Dimitrije Zwanowiče Donského l. 1367 začatý, a od Zwana Wasilewice l. strže wlastě mistry l. 1488 a následujících dokonáný. Tento hrad we středině celého města stoji na přívršj nad Moskwau řekau, okružen gšl mocnými kamennými zděmi, přístopy a náspy, mimo to gestě i řekau Nehlinau, která z pámočnj strany

podobě něho teče do řeky Moskwy. Mmo někdějši palác ruských cárůw, gmenowaný starým dworcem, býwalý patriarchální, teď pak synodální dům, radnici, zbrojnice atd., nacházi se w něm 32 nazwjce krásnjch a pamatnjch chrámů, mezi nimiž se wyznačují chrám na nebe wzetj p. Marie, w němž cisari ruskj pořád až do dneška korunowáni a pomazáni býwagi, chrám sw. Michala archangela, we kterémž hrobowě mnohých cárůw se nalezági, a chrám zwěštwánj p. Marie, bohatšwjm a anprawnošj swau nad mjrů znamenitý.

Mezi wězemi této části města, wysokešj swau nade wšechy gine předej tak nazwaná zvonice „Weliký Zwan“ (níkosi chrám, galf obylegně myslně se udává), gegjžto wyobrazenj zde čtenářům swým předkládáme. Půwodce a strogitel této přewysoké zvonice gest cár Boris Theodorowič Godunow, panowawšj l. 1598—1605. Wyhlídka z nj na wšechy strany města a na okolí Moskwy gest přetřesená. Hluboko pod nj wali se wšim řekau Moskwa, pokrytá nescílnými wětšjmi i menšjmi lodstami, winaucj se wázně řimelafym swým řečištěm, a několikrá krásnými mosty opatřená.

Dwa a dwadecti welikých zvonů nalezá se na wěži této. Mezi těmito geben 40 střewjců a 9 caulů w obvodu obnášel, byw 1047 cent. 54 lib. ztjž a 16¹/₂ caulů ztlaustj. Tento zvon l. 1812 ode Francouzůw zkažen gest; nádej Rusowé l. 1819 giny na geho místo postawili, 1180 cent. ztjž, tudž w 129 cent. 80 lib. težšj předestěho, 6¹/₂ loftů zwyšj a 5¹/₂ loftů w průměru swém držej. Když se na tomto zwonu zvonj, celé město naplňuje gáfšj temné zwučenj, rachocenj dalekého hromu se podobagij.

A wšak to gestě wždy nenj nepwětšj zvon wěže té; mnohem wětšj zagistě, a wšbec geben z nepwětšjch na celém okrese zemském sezi pod wěží, we hluboké gámě, do njž se po dwogjch schodech sestupuje, a w njž zwonowj ten welikán od wudy až nahoru do samého stropu sahá. Wschob do té duriny poklopem čili zapadacjmi dweřmi zawěšn gest, s powrchem rovnolehlými. Dzwoni tento wyprawují, že půwodně za panování Borisa Theodorowiče Godunowa (1598—1605) zhotowen, a pak za cisarowánj Anny Joannowny (1730—1740) znoum přelit gest.

Kterak zvon tento na nynějšj své místo se dostal, o tom negednostěgná gšau zdánj. Některj smýšlegi, že owšem někdy na zvonici powěšen byl, a že léta 1737 w čas welikého ohně dolů spadnuw, tjm pádem gebnal se wšim, gebnal tak hluboko do země zaryl, galf se nynj spatrge. Gijn naproti tomu za to polládagi, že zvon ten gestě wždy tam se nalezá, kde půwodně lit gest, a že níkdý wyzdwižen a zawěšen nebyl; to pufnutj pak dwogjch způsobe wyšwěstugi, buďto že ono prý w čas samého litj a stuzenj zwonu se stalo, pročež zvon ten wice se zwoněnj se nehobil, anebo že nastawilo reprwa w čas welikého ohně, když na rozčerawěnj zvon woda, gij l. hassenj užíwáno, se dostala.

Buď galf buď, zvon ten welikostj swau mysl k ujasnutj přiwodj. Dnásšj zagistě 67 střewjců 4 caule w obvodu, ačoli dolegšj frag geho přes dwa střewjce w zemi zaryt gest, 22 střew. 5 caulů w průměru, 21 střewjců 4 caule zwyšj a 23 caulů ztlaustj. Tjže geho gest 4437 centnjřů (dle gíných gen 3540 cent.) Dnadobčegně této geho welikosti posuďud souditi můžeme, porownámeš gi s gínými welikými zwony w Europě; nalezá se zagistě nepwětšj

gwon we Widni stiji 412 cent., w Parŝji 320 cent., w Krafowé 300 cent., w Nijé 280 cent., w Amsterdamu toliŝéj 280 cent., we Bratiŝlawi 224 c. atd.

Me dni svátců navštěvují obyvatelé Mořavy a okolních městeček hromadně zvonu tohoto, posílajíce to za dílo nábožné a bohumilé.

Вотъ вѣсѣ лод.

Veměstny passer (dolažec zapověděného zboží) Johnstou (čti Jonstn), který ted galožto kommandant malého korábu válečného w anglickém loďstvu slauží, předložil passi egyptskému swúg wynálezeel p o-
tápěj lodi, a hodlá sám do služby geho wstoupiti. Tato loď pod wodau na kteraukoli stranu pohybowati se může. Naplněna gest toliřym množstwm powětří, coby šest lidí šest hodin pod wodau obřtálo, nepořebuje gi omwrati. K této potápěj lodi náleží ob-
kapitána wynalezenný záhubný nářtrog, na způsob tak nazwaného pěkelného stroge, gegj wynálezce naz-
jwá Torpedo. Tauto potápěj lodi ugebe se, an to nepřítel nepozoruje, pod koráby i záhubě wyznačené,
na gegidž dno upevnj se řečenný strog Torpedo, gegj
za určitý čas wybuchna celý koráb do powětří wy-
hobí. Poněwadž přiblířowanj se potápěj lodi a gegj
wzdálenost ku pozorowanj není, nelze wálečným ko-
rábám před nj se ochrániti. Johnstou se domnjwá,
že by mu možno bylo za čtrnácte dnj celé loďstvo zahu-
biti. Dohd gestě Napoleon žil, zanášel se John-
stou tm, šteraf by gegj pomoc swé lodě že sw. De-
leny wyswobodil a odwedl. Loď měla za dne pod
wodau žůstati, a teprwa po sammrastu na powrch wy-
plynauti, Napoleon pak měl býti po prowazdž
spuštěn šc Kalnatého břehu.

3 prerojewdji wznesionych mudrcu.

SE Pomínost čeledního otce nezáleží toliko v tom, aby on lidem svým tžžejho na nich břemene polehčoval. Krotkost bez dobromyslnosti a věrného pečování o gegich mravy gestě není etnosti. Dna začastě bývá aučastnicí gegich zlych skutků a nepřetějí. Potřebj mjtí do sebe rozumnan tvrdost ku přisácnímu vytykání; horlivost a vymluvnost srdce, aby uměl představití jim neslechetnost v celé gegi ošklivé sferednosti a etnost we přigemné krásě. Domovníj obec, třebas sebe menší, nebudiž sobj bez zpráwce. Gestlize swobodný a ošwycený člověk tak zhusť s prawě cestj se uchyluje, šterak lidé, gegich duše šrbená gest pod tžhetou služebné poroby, mohou w životu swém wždycky uhodnauti a woliti to, co prawé a dobré gest?

Chrám sv. Marka v Benátkách.

W řadě stavení, nesmírným množstvím nahromaděných na sobě bohatých okras oko sice překvapujících a zaslouhajících, krásou však právě tím, a ještě snad buď zanedbaným sauměrem, buď smyšlenou všech stavitelských způsobů velice urážejících, stoji gistotně chrám sv. Marka v Benátkách na prvním místě. Vládá se sice za geber z neyznamenitějších kostelů v Itálii — tato znamenitost však gebiné záleží snad v nesmírném bohatství, které zladatelé a stavitelé na jeho okrasu vynaložili.

Původní gedmoducha podobá každého slavení, musí býti také jeho nepřednější, nejvíce v oči padající fraška, gednotlivé opatrně volené vzhledy

mušegj krásu geho gen množiti, nidoj wšat přewš-
šiti. Weliká tedy gest stawitele chyba, idoj swé dílo
hogným ozdobami gen krásným udelati chce, tde sta-
wenj pro samé ozdoby ofu se tratj, k. p. weliké
množstwě slaupů, kterj právě pro swau hognosť tak
bljzko podlé sebe státi mušegj, že hlawnj předmět,
gegj krásiti magj, frgaj, tak že šice slaupy, nikoliw
ale stawenj nelpatime.

Právě žádné stavení podobné velikosti ve světě neobstáhuje snad takový počet sloupů, jakým chrám sv. Marka v Benátkách zwenku i ve vnitřku přeplněn jest. Starý Benátčané obližbení své v podobných a neobyčejných podobách svého okolí v tomto gebiném stavení na neuvěř na gewo dali, k němuž ze všech čtyř konců světa látky snášeli. Jeho stavitelský sloh jest tak neurčitý a smíšený, že ho neznatelé buď za byzantský, buď řecký, buď gotický pokládají, an vlastně všechny tyto způsobu na něm spatřujeme. — Na jeho místě byl již v 9. století za zprávy Dožete (vývodu) Participacia kostel toho gména vystáven, který wšak r. 976 wyhořel, načež r. 976 Dože Petr Orsola základy toho nynějšího kostela položil, a r. 1071 toto dílo Dože Dominik Selvo dostavěl. Jest 220 stěniců dlouhý, na přední straně 149, u prostředku wšak 180 st. široký, a obzem celého kostela wynáší 950 st. Z nescíslných wjezů a wšest wstupuje 5 okrauhých, olovem krytých kuplí (bání), z nichžto prostřední 110 st. nad kostelní podlahu wyšší stíjí. Přední, 73 st. wyšší strana má 5 bran, nad nimi dwonásobně nad sebou tolikéž oblaupů, kteréj pawlány nosíje, po obou dlouhých stranách kostela až do zadku se wztahují, a že 656 sloupů záležejí. Tyto sloupu gsau zhotowené z kufy (Porphyry), zeleného řeckého mramoru (verde antico) a z gíných neywzácnejších hornin Italských a Egyptských.

Dni z forintického fonu lití, nad hlavním chó-
dem postavený čtyřj hřebci gšan nevdělejitější toho
prácej okrasau. Vít ge vyhlášený řech obraznj
Vysypas, kterého si Alexander Veliký tak
velice wážil, že gedine on sám geg (tak gako Apelles
geg malowati) w low liti směl. Ti prwe w Řim
Neron ůw, pozděgi Trajan ůw wítězostawny oblau
oslawowali; cisar Konstantin Veliký ge obtud
do Sathrabu (Konstantinopole) přivezti dal, kde zá-
wod (hippodromus) fráglili, a w trináctém století
pod správau Dožete Dandula pomocij Franků z
Sathrabu do Benátek se dostali. Roku 1797 ge
Francouzj do Paríže zaslali, odsudž pak posléze po
končeti wálce r. 1815 opět sem na své staré místo
se wrátili. Předstaweni gšan w životnj welikosti,
ale, z předu gen widitelnj, se swého vysokého stogissi
weliký aučinek působiti nemohau. Nad bránami gest
historie, gak tělo sw. ewangelisty Marka w moři
od rybářů nalezeno, ode dwau chudých Benátčanů
pak z Alessandrie sem přeneseno bylo, na wápně wy-
malowána. Stěny samého chrámu gšan negen wnitř,
ale dšlem i zevnitř mozaikau wykládány; obywlásten
cenu magj ony mozaikové obrazy, které r. 1545
bratři Zuccatowe dle návrhu a vedenj T.
etiana, nehpředněgšjho maljře Benátské školy, zho-
towili. Z kostelnj podlaha gest co nehpřirostněgi roz-
ličné barewnym mramorem wykládána, ale nženjm
se půdy wšude nestegná, na kterěto nestegnosti se
gakási prawidelnost znamená, pročej Benátčané gisti,
že půda nikoliw se nebožj, alebrž je podlaha schwálně
tak zhotowena gest, aby nerownost solébagicj se
mořských wln představowala.

(Chrám sw. Marka.)

Wnitřek toho chrámu má ráz zasmušilé temnosti, téměř každá socha neb jiný k obrace určený předmět má svůj vlastní význam. Uprávněli oko buď do výšky, sklápěli ho k zemi, všude přehodný bleš zlatá a stříbra, obrazy, mozaiky, mramorové sochy, kříže, bronzové, polomypuklé ozdoby, lžstovky a pleteniny. Nás zrať gest brzo unaven hogností předmětů, když se mu zde namířají, a nestále sem tam bloudí. Mramorový blawní oltář, chowagiej pozůstatky těla sw. Marka, okrášlen gest dvěma sloupama z alabastru, kterj, když za ně swětila se postavj, krásný působugj pohled; potom čtyřmi wětšjmi z Savihradu sem přinesenými slupy, s newjdanau hogností na nich w polomypuklé práci vytvořených podobizen; poslední zlatau oltářnj deska, podobiznami mnohých swatých, perlami a drahými kameny tak hogně posázenau, že gegi cena až na million zl. udáwati se může, ačkoliv mnohý kámen gij wydbaubán gest. — Všedý gebohlhóe rozácnosti a nescjlné památne udalosti, když w tomto chrámě se zběhly, opřati, nedowoluge w těchto listech nám dopřané, obmezené místo. 3.

Socha sw. Karla Borroméa u gežera „Maggiore.“

Na wchdu mezi zámlem Aronau a západnj stranau nadumjnéneho gežera, wystawěla hraběcj rodina Borroméa předku swěmu, Karlowi Borroméu, w polowici 17ho stoletj wětšj tento vommj, zowšj 112 stěwjen, když ze samé bite měde zálejj. We kněžském oděwu, s obdřytau hlavau stoji tento swatý s rukau pozdwiženau, gakoby gestě jehnati chtěl zemi, gij tolik dobrodinj profázal.

Narodilw se Karel w Aroně z nábožné a dobročinné gakoj i mocné rodiny wlastě roku 1538, gewil takowého ducha, že ho robičowé k duchownjmu stavu ustanowili. Dtec umřel mu za mládeňstwj geho set,

a we stěwném storo čase byl strýc geho kardinál z Medici za papeže wymowlen.

W roce 21 wěku swěho dáwal Karel nagewo neobnecgnau maudrost a welikého ducha, takže ho papež Jobe powołal a za swěho protonotára a konečně za kardinála a arcibiskupa Mediolánského wymowil.

Ačkoliv Karel w Rjmě žiw býti musil a wšelikými pracemi zanesen byl, wečowal předeč o swěg cirkewnj okrášlet mediolánskj, gemuz za čas swěho žiwota mnoho oběti přinesl. Do toho času padá také prohlášení sněmu tridentského, a Karlem byl odstraněn wětšj díl přelázel, genj tomuto sněmu w cestu wcházely. Když roku 1562 staršj geho bratr zemřel, žádali geg příbuznj, aby obřel se duchownjho stavu, dědice pozůstavil domu swěmu, Karel wšak podtagi dal se wyswětiti, a přísný žiwot weda, upustil i ode wšeho zaneprázňenj, genj se týkalo swětšých uměnj a wědomostí.

Epameletšj král Filip II. powyšil ho do stavu knížecjho, a mladý a bohatý kardinál obracel poslaedy swé na zakládání užitečných ústavů. Nawrátilw se do Mediolánu, zlepsil za 18 let swěho zde bydlenj tento cirkewnj okrášlet tak, že ostatnjm za wzor byl. Zakládal nové učitelstě školy, zřizowal školy pro nastáwagiej duchownj, stawěl pomnjky, kostely, kněžstě domy a nemocnice. Zvláštnj žetel měl na wychowánj mládeže, a wšady podporowal takowé školy. Na wzder toho žiwobytj zpusobu, měl Karel předeč mnoho nepřatel; byl nenáwiden a falešně obžalowán, a guch mčennj ze řádu Humiliatů, kterjto řád Karel zlepsiti chtěl, odwážil se i po něm střeliti; to wšle ale přispjwalo gen k wětšj geho sláwě. Slad a mor zůřili w Mediolánu, a tento čas byl pro Karla neyflawněgšj, gelikož u prostřed nákazj nemocným udělowal pomoci a umjragiejm potěchy neustále. Tjnto wšak namáhánj mčesalo geho zdrawj, a cirkew ztratila toho muže léta 1584 w 46 roce wěku geho. Čistota geho žiwota, sja a welikost geho powahy, a muožitwj dobrodinj, gež byl Wladyslam profázal, oslawila ho tak, že roku 1616 za swatého byl wylášen.

(Socha sw. Karla Borroméa.)